

Молодь і ринок

ЩОМІСЯЧНИЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 9 (229) вересень 2024

Видається з лютого 2002 року

УДК 051 Журнал “Молодь і ринок” внесений до переліку наукових фахових видань України (категорія “Б”) у галузі педагогічних наук: 011 – Освітні педагогічні науки, наказ Міністерства освіти і науки України від 02.07.2020 № 886 (додаток 4). Спеціальності: 012 – Дошкільна освіта; 013 – Початкова освіта; 014 – Середня освіта (за предметними спеціалізаціями); 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями); 016 – Спеціальна освіта, наказ МОН України від 24.09.2020 № 1188 (додаток 5).

Засновник і видавець: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Україна, 82100, Львівська область, Дрогобич, вул. Івана Франка, 24
Видання зареєстровано Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.
Рішення Національної ради від 26.10.2023 № 1155, ідентифікатор медіа R30-01827

ISSN 2308-4634 (Print) “Молодь і ринок” індексується у таких базах даних: Google Scholar; Polish Scholarly Bibliography (PBN); **ERIH PLUS**; **Index Copernicus** (ICV 2018: 80.20; ICV 2019: 85.80; ICV 2020: 82.12; ICV 2021: 85.55; ICV 2022: 80.94)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2617-0825.9/229.2024>

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор: Микола ГАЛІВ – *д.пед.н., проф., Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка*

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Іван БАХОВ – *д.пед.н., проф., Міжрегіональна академія управління персоналом*

Наталія БИШЕВЕЦЬ – *к.пед.н., Національний університет фізичного виховання і спорту України*

Галина БІЛАВИЧ – *д.пед.н., проф., ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”*

Ірина ЗВАРИЧ – *д.пед.н., проф., Київський національний торговельно-економічний університет*

Микола ПАНТЮК – *д.пед.н., проф., Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка*

Тетяна ПАНТЮК – *д.пед.н., проф., Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка*

Лукаш ТОМЧИК – *д.соц.н. (педагогіка), Педагогічний університет в Кракові, Польща*

Надія Лаура СЕРДЕНЦЮК – *к.пед.н., Сучавський університет імені Штефана чел Маре (м. Сучава, Румунія)*

Даніель УОЛЛЕР – *д.філос.н., Університет Центрального Ланкаширу (м. Престон, Великобританія)*

Марія ЧЕПІЛЬ – *д.пед.н., проф., академік АНВО України, Заслужений діяч науки і техніки України, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка*

Сергій ШАРОВ – *к.пед.н., Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного*

Олександра ЯНКОВИЧ – *д.пед.н., проф., Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка; д.табiлiт., проф., Куявсько-Поморська Академія (м. Бидгощ, Польща)*

Адреса редакції: Україна, 82100, Львівська область, Дрогобич, вул. Івана Франка, 24
Тел. +38 (068) 502-45-49; e-mail: molodirynok@gmail.com; веб-сайт: <http://mir.dspu.edu.ua>

Рекомендовано до друку вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету
(протокол № 9 від 26.09.2024)

Посилання на публікації “Молодь і ринок” обов’язкові

Редакція зберігає за собою право скорочувати і виправляти матеріали. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди, а не погляди редакції.

За достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв, статистичних даних та інших відомостей відповідають автори публікацій.

Youth & market

MONTHLY SCIENTIFIC-PEDAGOGICAL JOURNAL

No. 9 (229) September 2024

Published since February 2002

UDC 051 The journal “Youth and market” is included into the list of scientific professional publications of Ukraine (**category “B”**) in the field of pedagogical sciences: 011 – Educational, pedagogical sciences, the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine from 02.07.2020 No. 886 (Appendix 4). Specialties: 012 – Preschool education; 013 – Primary education; 014 – Secondary education (due to subject specializations); 015 – Professional education (according to specializations); 016 – Special education, order of the Ministry of Education and Science of Ukraine from 09.24.2020 No. 1188 (Appendix 5).

Founder and published: Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
Ivan Franko Str., 24, Drohobych, Lviv Region, Ukraine, postal code 82100
Edition is registered in the National Council of Ukraine for Television and Radio Broadcasting.
Decision of the National Council dated 26.10.2023 No. 1155, **media identifier R30-01827**

ISSN 2308-4634 (Print) “Youth and market” is indexed in such databases: Google Scholar; Polish Scholarly Bibliography (PBN); **ERIH PLUS**; **Index Copernicus** (ICV 2018: 80.20; ICV 2019: 85.80; ICV 2020:82.12; ICV 2021: 85.55; ICV 2022: 80.94)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2617-0825.9/229.2024>

EDITORIAL BOARD

Head editor: Mykola HALIV – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*

EDITORIAL BOARD MEMBERS

Ivan BAKHOV – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., Interregional Academy of Personnel Management*

Nataliya BYSHEVETS – *Candidate of Pedagogic Sciences, National University of Physical Education and Sports of Ukraine*

Halyna BILAVYCH – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., SHEE “Vasyl Stefanyk Precarpathian National University”*

Iryna ZVARYCH – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., Kyiv National University of Trade and Economics*

Mykola PANTYUK – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*

Tetyana PANTYUK – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*

Lukasz TOMCZYK – *Doctor of Social Sciences (Pedagogic), Pedagogical University of Cracow, Poland*

Nadia Laura SERDENCUC – *Candidate of Pedagogic Sciences, Stefan cel Mare University from Suceava (Romania)*

Daniel WALLER – *Doctor of Philosophy Sciences, University of Central Lancashire (Preston, UK)*

Mariya CHEPIL – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., Academician of the Academy of Higher Education of Ukraine, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*

Sergii SHAROV – *Candidate of Pedagogic Sciences, Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University*

Oleksandra YANKOVYCH – *Doctor of Pedagogic Sciences, Prof., Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University*

Editorial office: Ukraine 82100, Lviv region, Drohobych, Ivan Franko, 24 str,

Tel. +38 (068) 502-45-49; e-mail: molodirynok@gmail.com; website: <http://mir.dspu.edu.ua>

Recommended for publication by Academic Council of Drohobych State Pedagogical University
(protocol No. 9, 26.09.2024)

Links to the publication of “Youth and market” obligatory

Edition reserves the right to shrink and correct the matter. Articles signed by author express their own point of view.

Authors of publications are responsible for the accuracy of facts, quotations, private names, geographical names, statistics etc.

Молодь і ринок

№ 9 (229) вересень 2024

ЗМІСТ

Галина Білавич, Світлана Вербещук, Уляна Борис Організація позаурочного освітнього середовища в початковій школі республіки Польщі	7
Валентина Титаренко Науково-освітній аспект виставкової діяльності.....	11
Вікторія Жигір, Юлія Забеліна Практико-орієнтоване навчання здобувачів закладів вищої освіти дисциплінам електроенергетичного циклу.....	18
Оксана Ісасва, Ганна Шайнер Розвиток гуманітарних цінностей професійної культури у студентів-медиків.....	23
Григорій Пустовіт Соціально-педагогічний простір розвитку дитини в сучасних закладах позашкільної освіти.....	27
Nataliia Yevtushenko Use of distance and blended education technologies in the organization of improving the qualifications of teachers in postgraduate education of Ukraine.....	32
Світлана Іщенко, Роман Колодій Формування лідерських якостей у старшокласників через підприємницьку діяльність.....	37
Анатолій Мартинюк Особистість Петра Горохова в контексті проблеми полікомунікативності діяльності хормейстера.....	42
Ореста Карпенко, Марія Чепіль Остап Макарушка про педагогіку як науку виховання.....	46
Вікторія Іванова Емоції як вектор успішності освітньо-виховного процесу у закладі дошкільної освіти.....	52
Наталія Мачинська Гуманістична спрямованість виховання дітей дошкільного віку в Україні: історико-педагогічний аспект.....	57
Оксана Попович Соціально-емоційний розвиток дітей дошкільного віку як наукова проблема.....	62
Наталія Кушніренко, Ганна Алексєєва, Лариса Горбатюк, Наталія Кравченко, Хосе Італо Кортес Цифрові мости до знань для учнів п'ятого класу на уроках текстового редагування.....	66
Анна Жукова, Ірина Марчук Особливості педагогічної діяльності вчителів опорних закладів – навчально-виховних комплексів у рамках дистанційного навчання.....	75

СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

humanistic pedagogical position of future speech therapists]. *Candidate's thesis*. Kyiv. Available at: http://ispukr.org.ua/articles/19/19122314_d.pdf. [in Ukrainian].

15. Tsiupak, I.M. (2010). Vytoky humanistychnoi spriamovanosti vykhovannia ditei doshkilnoho viku v Ukraini [Origins of humanistic orientation of education of preschool children in Ukraine]. *Pedagogical sciences: coll. of science works*. Kherson. Vol. 55. pp. 166–171. Available at: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/3195/3_%D0%A6%D1%8E%D0%BF%D0%B0%D0%BA%20%D0%86.%D0%9C.pdf?sequence=1&isAllowed=y [in Ukrainian].

6%D1%8E%D0%BF%D0%B0%D0%BA%20%D0%86.%D0%9C.pdf?sequence=1&isAllowed=y [in Ukrainian].

16. Cherepania, N.I. (2016). Teoretychni aspekty humanistychnoho vykhovannia ditei doshkilnoho viku [Theoretical aspects of humanistic education of preschool children]. *Collection of scientific works of Kherson State University. Pedagogical sciences*. Vol. 70 (1). pp. 114–118. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpn_2016_70%281%2927. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 20.08.2024

УДК 001.891:159.922.73:373.2.013.42

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.312308>

Оксана Попович, доктор педагогічних наук, доцент,
декан педагогічного факультету
Мукачівського державного університету

СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

У статті представлено обґрунтування проблеми соціально-емоційного розвитку дітей дошкільного віку вітчизняними і зарубіжними науковцями. Соціально-емоційний розвиток авторка вважає однією із вагомих передумов повноцінного розвитку дитини-дошкільника, ефективної адаптації її до життя у соціумі, збереження фізичного та психічного здоров'я, підготовки до шкільного навчання. Враховуючи здобутки вітчизняних та зарубіжних наукових студій, соціально-емоційний розвиток трактується як здатність дитини дошкільного віку сприймати як власні емоції, так і емоції, думки, уподобання навколишніх, володіти навичками соціальної поведінки та спілкування з дорослими й однолітками.

Ключові слова: діти дошкільного віку; соціально-емоційний розвиток; емоційний розвиток; соціальний розвиток; соціалізація.

Літ. 10.

Oksana Popovych, Doctor of Sciences (Pedagogy), Associate Professor,
Dean of the Pedagogical Faculty,
Mukachevo State University

SOCIAL AND EMOTIONAL DEVELOPMENT OF PRESCHOOLERS AS A SCIENTIFIC PROBLEM

The author of the article has emphasized the importance of the child's social and emotional development, since during preschool childhood the formation of personality, development of speech and emotional sphere takes place, the foundations of ethics and morality are laid, and options for attitudes towards oneself and others are formed and strengthened, etc. The success of a preschooler's socialization largely depends on the level of development of his or her emotional sphere, since it is emotions that regulate cognitive processes, the nature of actions, etc. The relevance of the problem has been intensified by the fact that the emotional development of preschoolers, as a mental process, is an integral component of any form of child's activity, his or her behaviour in general, which is of interest to the social sphere. The analysis of recent researches and publications has shown the lack of a single definition of the concept of "social and emotional development of preschool children". However, the combination of the content of the definitions of "social" and "emotional" that make up it, taking into account the peculiarities of the preschool childhood period, makes it possible to characterize and prove the significance of this phenomenon. Taking into account the mentioned above, the purpose of our research is to present a substantiation of the problem of social and emotional development of preschool children by national and foreign scholars. The author considers social and emotional development to be one of the important prerequisites for the full development of a preschool child, effective adaptation to life in society, preservation of physical and mental health, and preparation for schooling. Taking into account the achievements of national and foreign scientific researches, the author has presented her own understanding of the phenomenon under research. The author interprets social and emotional development as the ability of a preschooler to perceive both his or her own emotions and the emotions, thoughts, and preferences of others, to have skills in social behavior and communication with adults and peers.

Keywords: preschoolers; social and emotional development; emotional development; social development; socialization.

Постановка проблеми. Вагомість соціально-емоційного розвитку дитини беззаперечна, оскільки у період дошкільного дитинства відбувається становлення особистості, розвиток мовлення, емоційної сфери, закладаються основи етики, моралі, формуються і зміцнюються варіанти ставлення до себе і навколишніх тощо. Успіх соціалізації дошкільника багато в чому залежить від рівня розвитку його емоційної сфери, оскільки саме емоції регулюють пізнавальні процеси, характер дій та ін. Актуальність проблеми посилюється тим, що емоційний розвиток дітей дошкільного віку як психічний процес, є невід'ємним компонентом будь-якої форми діяльності дитини, її поведінки загалом, що становить інтерес для соціальної сфери. Враховуючи вищезазначене, соціально-емоційний розвиток дітей дошкільного віку як наукова проблема потребує ґрунтовного вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав відсутність єдиного визначення поняття “соціально-емоційний розвиток дітей дошкільного віку”. Проте поєднання змісту дефініцій “соціальний” та “емоційний”, що його складають, врахування особливостей періоду дошкільного дитинства, дає змогу схарактеризувати і довести вагомість цього феномену. Так, розвиток емоційної сфери дитини-дошкільника досліджено О. Вовчик-Блакитною, Т. Кириленко, К. Крутій, Р. Павелківим, А. Ревть, Н. Трофайлою та ін. Науковці суголосні щодо вагомості емоційного розвитку як частини загального психічного розвитку дитини перших семи років. Різні аспекти проблеми соціалізації дитини дошкільного віку знайшли обґрунтування у працях Л. Артемової, А. Богущ, Н. Гавриш, О. Рейпольської, І. Рогальської-Яблонської, О. Кононко та ін. Констатуємо також посилення уваги науковців і практиків до питань, пов'язаних із формуванням соціальної компетентності у дитини-дошкільника (С. Бойко, А. Бочагова, Л. Карнаух, О. Кононко, О. Литвишко, С. Матвієнко та ін.). Доцільно також зазначити, що з квітня 2023 р. в українському дошкільні у рамках проєкту “Сприяння освіті” впроваджується шведська програма соціально-емоційного розвитку “Веселі друзі”, яка ґрунтується на наукових дослідженнях, емпіричних і теоретичних знаннях соціального й емоційного інтелекту. Зміст концепції базується на методах незалежної дослідницької організації CASEL – Асоціація співпраці задля соціально-емоційного розвитку (англ. Collaborative Association for Social and Emotional Learning), а також на роботах психологині у сфері емоційного інтелекту Боділ Веннберг [5].

Мета статті – представити обґрунтування проблеми соціально-емоційного розвитку дітей дошкільного віку вітчизняними і зарубіжними науковцями.

Виклад основного матеріалу. Від народження і до моменту, коли дитина готується йти до школи, як вважають науковці, вона проходить складний період, у процесі якого засвоює певні правила соціальної поведінки, виробляє власну емоційну картину світу, тобто засвоює досвід людського спілкування, що продукувався століттями. Саме тому дошкільний вік вважається періодом початкового становлення особистості, в якому закладаються основи вихованості, розвиваються моральні уявлення, почуття, звички [4, 176]. За даними вітчизняних медико-психологічних досліджень, період переходу дитини від дошкільного до шкільного життя характеризується як особливо складний у плані його емоційно-особистісного розвитку. Особливого значення й гостроти набуває проблема “емоційного світосприймання та світовідчуття” дитини [7, 21]. Провідною діяльністю дошкільного дитинства стає гра, під час якої діти дошкільного віку опановують інші види діяльності, виникають важливі новоутворення у психічній та особистісній сферах, відбувається інтенсивний інтелектуальний розвиток дитини, формується її готовність до навчання у школі. Відповідно, як зазначають І. Гобот та Ю. Котяхова, “істотною особливістю дошкільного віку є виникнення різноманітних стосунків дитини з однолітками, утворення дитячої спільноти. Власній внутрішній позиції дошкільняти стосовно інших людей властиві розвиток усвідомлення власного Я і значущості своїх учинків, величезний інтерес до світу дорослих, їхньої діяльності, стосунків” [1, 37].

На етапі дошкільного дитинства важливого значення набуває проблема соціалізації особистості, адже цей вік виступає початковим етапом формування вихованця як активного суб'єкта діяльності, спілкування та пізнання. Це, на думку авторів монографії “Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в умовах ДНЗ”, зумовлено тим, що вже в дошкільному віці особистість включається у важливі сфери життя суспільства. У цей період найбільш активно взаємозбагачуються її взаємовідносини з іншими людьми, відбувається засвоєння елементарних понять, формування умінь і навичок рольової поведінки, що імітують суспільні відносини [6, 5]. Процес соціалізації дитини дошкільного віку, як зазначає Т. Грицишина, “відбувається у період особистісного становлення та взаємодії з соціальним оточенням. Система соціальних зв'язків створює підґрунтя для активного засвоєння суспільного досвіду та конструювання образу соціального світу” [2, 15]. Соціальний розвиток особистості авторка трактує як “взаємопов'язаний процес соціалізації-індивідуалізації дитини дошкільного віку. З одного боку, він містить засвоєння соціокультурного досвіду у вигляді правил, норм, способів поведінки, еталонів дії та взаємодії людей у

соціумі, а з іншого – розвиває сутнісне “Я” дитини, індивідуальність та неповторність, надає певної автономності та незалежності від соціуму, здатності гармонійно та ефективно адаптуватися до нових умов постійно змінюваного соціального середовища” [2, 15].

Соціалізація триває протягом усього життя людини, а дошкільний вік – надзвичайно значущий період для входження дитини у світ соціальних відносин. Переконані, що соціальний розвиток – це процес, у ході якого дитина-дошкільник засвоює цінності, традиції свого народу, культуру суспільства, в якому живе. Соціальний розвиток дитини проходить за двома напрямками: через засвоєння правил взаємовідносин людей і через взаємодію дитини з предметами навколишнього світу. Уважаємо, що недостатньо просто забезпечити дитину знаннями про те, як влаштоване суспільство, як прийнято поводитися в ньому, а треба створити умови для набуття особистого соціального досвіду, оскільки соціалізація передбачає активну участь самої людини у оволодінні культурою людських відносин, засвоєння соціальних норм і ролей, вироблення психологічних механізмів соціальної поведінки.

Дошкільний вік Н. Трофаїла називає первинним етапом соціалізації дитини, періодом долучення до загальнолюдських цінностей, часом встановлення перших взаємин з людьми, періодом бурхливого розвитку емоційної сфери, яка має величезний вплив на особистісний розвиток дитини, на оволодіння нею різноманітними видами діяльності [9]. Дослідниця акцентує увагу на тому, що “дошкільник не вміє самостійно виражати свої почуття, емоційні переживання без спеціальної освіти, так як здатність доволі керувати своїми діями і емоціями складається протягом усього дошкільного дитинства. Емоції проходять шлях прогресивного розвитку, набуваючи все більш багатий зміст і все більш складні форми прояву під впливом соціальних умов життя і виховання. Емоційний розвиток дошкільника пов’язаний, насамперед, з появою в нього нових інтересів, мотивів і потреб. Інтенсивно починають розвиватися соціальні емоції і моральні почуття. Зміни в емоційній сфері пов’язані з розвитком не тільки мотиваційної, а й пізнавальної сфери особистості, самосвідомості” [9]. Погоджуємося з Н. Трофаїлою, що “розвинута сфера емоцій, почуттів дає змогу людині набувати власного досвіду пізнання соціального і предметного оточення і, відтак, вихователям і батькам необхідно постійно дбати про розвиток емоційної сфери дитини, зокрема у соціальному оточенні у природному довіклі, у різних видах організованої діяльності” [9].

Цінними є організаційно-методичні аспекти для забезпечення емоційного розвитку дитини, викремлені С. Тафінцевою. Це, зокрема: 1) прийняття

дитячих переживань: не обезцінювати емоції дитини. Дорослі схильні спілкуватися із дитиною як із об’єктом, “недорослим”, у такий спосіб ігноруючи її емоційні прояви або навіть табууючи їх прояв. Дитина у таких стосунках може навіть захищати дорослих від своїх власних емоцій та почуттів через страх їх засмутити ще більше або через те, що її лятимуть за них (якщо, наприклад, вона відчуває радість, коли інші члени сім’ї сумують та плачуть); 2) назвати емоцію: коли вона має ім’я – дитині легше справитися з ситуацією. Дитина сприймає значущих дорослих як фундамент свого комфортного життя. Але дорослі не завжди усвідомлюють, що також дитина дивиться на них, на доросле оточення з надією з’ясувати природу своїх почуттів та зрозуміти, як вгамувати емоції; 3) використання вправ для зняття емоційного напруження. Для того, щоб дитина могла позбутися негативних наслідків перевтоми та нервово-емоційної напруги, стабілізувати свій психічний і фізичний стан, рекомендовано використовувати спеціальні вправи; 4) використання ігор з емоціями. Оскільки для дитини є природною тенденція тілесної розрядки дискомфорту та напруги через гру, то саме такий вид діяльності оптимальним у психологічній практиці для її емоційного розвитку [8, 41–43].

Учена А. Ревть, досліджуючи емоційну сферу дитини дошкільного віку, зазначає, що емоційний розвиток у певному розумінні – процес соціальний: він іде від соціального до індивідуального. Емоції керують зв’язком дитини з навколишнім середовищем і спрямовують його. Життєвий досвід дошкільника лише певною мірою будеться на пізнанні і розумінні відповідних об’єктивних особливостей речей. В основному він ґрунтуються на переживаннях дитиною приємного чи неприємного [6, 191].

Вагомою для нас є думка Н. Ісмаїлової, згідно з якою у дітей дошкільного віку соціальні та емоційні якості розвиваються разом. Дитина регулює свій емоційний настрій, виходячи із норм соціального середовища, в якому живе. Погоджуємося з авторкою, що “через соціально-емоційний розвиток у дітей формується позитивне ставлення до людей, доброта, турбота, взаємодопомога, участь в чужому болі, вирішення конфліктів тощо. Діти набувають базових навичок ігрової, трудової та практичної діяльності, правил поведінки в колективі. У цей період виникають різні форми первинної взаємодії дітей з дорослими і однолітками” [3, 176]. Для підтримки соціально-емоційного розвитку дитини Н. Ісмаїлова рекомендує такі способи: завжди виражайте свої почуття мімікою та словами; заохочуйте дітей бачити зміни і мати позитивне ставлення до будь-яких змін, при цьому використовуйте бесіди про зміни в навколишньому середовищі та в родині; завжди будуйте стосунки з

дитиною на основі уваги, поваги та любові; залучайте дитину до рольових ігор, завжди даючи їй можливість виступити в іншій ролі і поводитися відповідно до неї. Очікуваними навичками у сфері соціально-емоційного розвитку дитини дослідниця виокремлює: дотримується простого етикету спілкування; висловлює бажання та почуття; виявляє навички співпраці (грає з однолітками і дорослими, веде дискусії тощо); цінує бажання інших; розуміє емоційний стан свій та іншого; намагається все робити сама, використовує вислови “Я зроблю це”, “Я це знаю”; формуються особистісні якості; розуміє вирази добра і зла, прекрасного й потворного, брехні і правди; висловлює свої емоції, радість, смуток, страх, хвилювання тощо, виражає свої почуття словами і показує їх своїми діями; робить вибір, пояснюючи, що їй подобається, а що ні; визнає й оцінює свої досягнення; чує зауваження дорослих і намагається їх реалізувати; толерантно ставиться до однолітків під час гри; може донести свої ідеї під час спілкування; може ділитися ролями з друзями в іграх [3, 180].

Зарубіжні науковці трактують соціально-емоційний розвиток як “поступовий інтеграційний процес, завдяки якому діти набувають здатності розуміти, переживати, виражати емоції та керувати ними і розвивати значущі стосунки з іншими; соціально-емоційний розвиток охоплює широкий спектр навичок, залучаючи, але не обмежуючись ними: самосвідомість, спільна увага, теорія розуму (або розуміння поглядів інших), самооцінка, регулювання емоцій, дружби і розвиток ідентичності” [10, 180]. Тобто, особистість, яка має виражену здатність до розуміння власних емоцій та емоцій інших людей, а також до управління емоційною сферою, характеризується адаптивністю й ефективністю у спілкуванні, взаємодії з навколишніми тощо.

На соціально-емоційний розвиток дитини, як зауважує О. Передрій, впливає низка “сімейних” чинників, а саме: емоційна атмосфера в сім’ї, освіта та рівень достатку батьків, система очікувань і цінностей батьків дитини, спілкування з прабатьками та його інтенсивність. Авторка переконана, що дошкільний вік є дуже важливим для як для соціального, так і для емоційного розвитку дитини, а тому головне завдання батьків розвивати їх правильно, адже від цього буде залежати подальша соціальна адаптація дитини [4, 192].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Соціально-емоційний розвиток вважаємо однією із вагомих передумов повноцінного розвитку дитини-дошкільника, ефективної адаптації її до життя в соціумі, збереження фізичного та психічного здоров’я, підготовки до шкільного навчання. Враховуючи здобутки вітчизняних і зарубіжних наукових студій, соціально-емоційний розвиток

визначаємо як здатність дитини дошкільного віку сприймати як власні емоції, так і емоції, думки, уподобання навколишніх, володіти навичками соціальної поведінки та спілкування з дорослими й однолітками. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні педагогічних умов формування соціальної компетентності дитини-дошкільника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гобот І.Ю., Котяхова Ю.М. Наступність роботи психологів дошкільного навчального закладу та школи. *Адаптація дітей до навчання у школі в діяльності психологічної служби : методичні рекомендації* / за наук. ред. В.Г. Панка. Електрон. дані. Київ : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. С. 35–48.

2. Грицишина Т.І. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку як соціально-педагогічна проблема. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*, 2016. № 12. С.12–15.

3. Ісмаїлова Н. Способи формування соціально-емоційного розвитку у дітей дошкільного віку. *Науково-теоретичний альманах “Грані”*. 2023. Том 26. № 3. С. 176–181.

4. Передрій О. Вплив сім’ї на соціально-емоційний розвиток дитини дошкільного віку. *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2019. № 1 (64). С. 190–193.

5. Програма соціально-емоційного розвитку “Веселі друзі”. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/doshkilna-osvita-2/diyalnist-the-lego-foundation-u-doshkilli-ukraini/programma-sotsialno-emotsiynogo-rozvitku-veseli-druzi>

6. Ревть А.Б. Емоційна сфера дитини дошкільного віку. Scientific forum: theory and practice of research. March 10, 2023. Valencia, Kingdom of Spain. Collection of scientific papers “SCIENTIA”. P. 189–191.

7. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в умовах ДНЗ : монографія / Н. Гавриш, О. Рейпольська та ін. ; за заг. ред. О. Рейпольської. Київ – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. 280 с.

8. Тафінцева С. Емоційний розвиток дітей у психологічній практиці: організаційно-методичні аспекти. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Психологія*. 2022. Вип. 2 (55). С. 39–44.

9. Трофаїла Н.Д. Емоційний розвиток дітей дошкільного віку. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/2599/1/EMOCIJNY%60J%20ROZVY%60TOK%20DITEJ%20DOSHKIL%60NOGO%20VIKU.pdf>

10. Cohen J., Onunaku N., Clothier S., Poppe J. Helping young children succeed: Strategies to promote early childhood social and emotional development. (Research and Policy Report). Washington, DC: National Conference of State Legislatures, 2005. P. 1–20.

REFERENCES

1. Hobot, I.Yu. & Kotyakhova, Yu.M. (2013). Nastupnist roboty psykholohiv doshkilnoho navchalnoho zakladu ta shkoly [Continuity of work of preschool and school psychologists]. *Adaptation of children to study at school in the activities of the psychological service*. Kyiv, Ukrainian National Center of Practical Psychology and Social Work, pp. 35–48. [in Ukrainian].

ЦИФРОВІ МОСТИ ДО ЗНАТЬ ДЛЯ УЧНІВ П'ЯТОГО КЛАСУ НА УРОКАХ ТЕКСТОВОГО РЕДАГУВАННЯ

2. Hrytsyshina, T.I. (2016). Sotsializatsiya ditey starshoho doshkilnoho viku yak sotsialno-pedahohichna problema [Socialization of older preschool children as a socio-pedagogical problem]. *Education and development of a gifted personality*, Vol. 12, pp. 12–15. [in Ukrainian].

3. Ismailova, N. (2023). Sposoby formuvannya sotsialno-emotsiynoho rozvytku u ditey doshkilnoho viku [Ways of forming socio-emotional development in preschool children]. *Scientific and theoretical almanac "Grania"*, Vol. 26, pp. 176–181. [in Ukrainian].

4. Peredriy, O. (2019). Vplyv simyi na sotsialno-emotsiynyy rozvytok dytyny doshkilnoho viku [The influence of the family on the socio-emotional development of a preschool child]. *Scientific Bulletin of V. O. Sukhomlynskyi MNU*, Vol. 1 (64), pp. 190–193. [in Ukrainian].

5. Prohrama sotsialno-emotsiynoho rozvytku "Veseli druzi" [Program of socio-emotional development "Cheerful friends"]. Available at: <https://mon.gov.ua/osvita-2/doshkilna-osvita-2/diyalnist-the-lego-foundation-u-doshkilli-ukraini/programa-sotsialno-emotsiynoho-rozvytku-veseli-druzi> [in Ukrainian].

6. Revt, A.B. (2023). Emotsiyna sfera dytyny doshkilnoho viku [The emotional sphere of a preschool child]. *Scientific forum: theory and practice of research*. Valencia, Kingdom of

Spain. Collection of scientific papers "SCIENTIA", pp. 189–191 [in Ukrainian].

7. Gavrish, N. & Reipolska, N.O. (2018). Sotsializatsiya ditey starshoho doshkilnoho viku v umovakh DNZ [Socialization of children of older preschool age in the conditions of DZ]. Monography. K.-Kropyvnytskyi, 280 p. [in Ukrainian].

8. Tafintseva, S. (2022). Emotsiynyy rozvytok ditey u psykholohichniy praktytsi: orhanizatsiyno-metodychni aspekty [Emotional development of children in psychological practice: organizational and methodological aspects]. *Scientific works of the Interregional Academy of Personnel Management*, Vol. 2 (55), pp. 39–44. [in Ukrainian].

9. Trofaiła, N.D. Emotsiynyy rozvytok ditey doshkilnoho viku [Emotional development of preschool children]. Available at: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/2599/1/EMOCIJNY%60J%20ROZVY%60TOK%20DITEJ%20DOSHKIL%60NOGO%20VIKU.pdf> [in Ukrainian].

10. Cohen J., Onunaku N., Clothier S. & Poppe J. (2005). Helping young children succeed: Strategies to promote early childhood social and emotional development. (Research and Policy Report). Washington, DC: National Conference of State Legislatures, pp. 1–20. [in English].

Стаття надійшла до редакції 26.08.2024

УДК 371.64:004.9

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.307084>

Наталія Кушніренко, вчитель інформатики

*Преображенської гімназії "Основа" Преображенської сільської ради
Пологівського району Запорізької області*

Ганна Алексєєва, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
комп'ютерних технологій в управлінні та навчанні й інформатики
Бердянського державного педагогічного університету

Лариса Горбатюк, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
комп'ютерних технологій в управлінні та навчанні й інформатики
Бердянського державного педагогічного університету

Наталія Кравченко, кандидат фізико-математичних наук, завідувач кафедри
математики та методики навчання математики,

доцент кафедри комп'ютерних технологій
в управлінні та навчанні й інформатики

Бердянського державного педагогічного університету

Хосе Ігало Кортез, доктор, професор факультету обчислювальних наук,
Заслужений Автономний університет Пуебло, Мексика

ЦИФРОВІ МОСТИ ДО ЗНАТЬ ДЛЯ УЧНІВ П'ЯТОГО КЛАСУ НА УРОКАХ ТЕКСТОВОГО РЕДАГУВАННЯ

Стаття присвячена аналізу можливостей використання цифрових сервісів, таких як Padlet, Zoom та Google сервіси, в освітньому процесі 5-го класу з акцентом на навчання роботі з текстовими документами та текстовими процесорами, зокрема Microsoft Office Word, у складних умовах сучасної України. Автором розглядаються методи інтеграції цих інструментів для розвитку технічних і комунікативних навичок учнів, а також підвищення їхньої мотивації та залученості до навчального процесу. Висвітлюється роль сучасних освітніх технологій у формуванні критичного мислення, співпраці й ефективного комунікації, що сприяє комплексному розвитку особистості. Аналізується вплив інтерактивних завдань і проєктів на активну участь учнів у навчальному процесі, підкреслюючи значення технологічної підготовки в сучасній освіті. На основі проведеного уроку за темою "Текстовий документ і його об'єкти. Програми для опрацювання текстових об'єктів. Середовище текстового процесора Microsoft Office Word" демонструється, як учні можуть використовувати ці цифрові інструменти для розробки навчальних проєктів. Учні активно виконували завдання, демонструючи високий рівень взаємодії та швидко опановуючи нові навички роботи з текстовими процесорами. Вони ретельно дотримувалися

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>